

COSTA CARRERAS, Joan [ed.] (2009): *The Architect of Modern Catalan. Pompeu Fabra (1868-1948). Selected writings*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 240 p.

L'editorial John Benjamins ha publicat el volum *The Architect of Modern Catalan. Pompeu Fabra (1868-1948). Selected writings*, integrat per una selecció de textos, traduïts a l'anglès, del pare de la normativització del català. L'edició d'aquesta obra ha anat a càrrec del professor de la Universitat Pompeu Fabra Joan Costa Carreras. Els textos seleccionats estan precedits per tres presentacions institucionals: la primera, «The Pompeu Fabra University and the Architect of modern Catalan» (p. XIII-XV), de Joan Josep Moreso, rector de la Universitat Pompeu Fabra; la segona, titulada «Pompeu Fabra»

Estudis Romànics [Institut d'Estudis Catalans], Vol. 33 (2011), p. 381-487

(p. XVII-XIX), a càrrec de Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans, i la tercera, «Pompeu Fabra: A universal linguist» (p. XXI-XXIV), de Joan Martí i Castell, president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. A continuació, el lector hi trobarà el pròleg (p. XXV-XXXII), a càrrec del professor de la Universitat de Viena Georg Kremnitz.

Seguidament, hi apareix un capítol de contextualització que ofereix, al lector que no coneix aquest camp, dades bàsiques del domini lingüístic, de la demografia i de la divisió dialectal de la llengua catalana, i del concepte de comunitat lingüística, i, a més, fa un esbós de la història social del català des del segle IX fins a finals del XX. S'hi inclou també un apartat que conté diverses referències bibliogràfiques: llibres i materials per a l'autoaprenentatge del català (p. 24-25), diccionaris multilingües en línia (p. 25) i diccionaris catalans en línia (p. 26), a més d'altres materials rellevants (p. 26-28).

El capítol tercer conté un esbós de la trajectòria vital i professional de Pompeu Fabra. En primer lloc, el lector hi pot trobar una síntesi biogràfica (p. 30-37) i els apartats que la segueixen s'ocupen de les diferents facetes de Pompeu Fabra com a estudiós de la llengua: com a teòric de la llengua literària (p. 37-82), com a gramàtic (p. 82-86), com a lexicògraf (p. 86-89), com a traductor (p. 89-90), com a especialista en toponímia (p. 90) i també com a expert en diversitat lingüística (p. 90-91). Tanca aquest capítol un extens apartat bibliogràfic, dividit en dues parts: la primera dona una relació, ordenada cronològicament i molt completa, de textos de Pompeu Fabra en català (p. 91-95), en espanyol (95) i en francès (95-96). La segona part recull una bibliografia bàsica sobre l'obra de Pompeu Fabra en anglès (p. 96), en espanyol i en català (p. 97) i una relació de les obres consultades per a fer aquesta edició (p. 97-101).

El capítol quart és una presentació de l'edició d'aquest volum (p. 103-112), que inclou una relació dels 59 textos seleccionats i que fa explícits els criteris pels quals s'ha regit aquesta edició. S'hi esmenten els títols en català dels textos triats i, entre parèntesis, els equivalents en anglès. Seguidament, s'expliquen els criteris que han regit la traducció dels textos, com ara alguns canvis de puntuació, la divisió d'alguns paràgrafs, l'eliminació de repeticions, la incorporació d'informacions contextuais i culturals necessàries per a un lector al·lòcton i l'aclariment, sigui amb parafrasis sigui amb explicacions addicionals, de termes que només són descodificables en el context cultural català, entre d'altres. Aquest capítol precedeix la part nuclear del llibre, que conté la selecció de textos de Pompeu Fabra traduïts a l'anglès per Alan Yates.

Tal com recull aquest volum, els textos triats provenen bàsicament de les obres de Fabra *Qüestions de gramàtica catalana* (1911), *El català literari* (1932) i *Converses filològiques* (1919-1928); i també d'altres obres d'estudiosos de Pompeu Fabra com *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, de Xavier Lamuela i Josep Murgades (1984), de l'edició crítica (1983 i 1984) de les *Converses filològiques* que va preparar Joaquim Rafel i Fontanals, i de *Pompeu Fabra. La llengua catalana i la seva normalització* (1980), de Francesc Vallverdú.

Com diu l'editor (p. 1), la raó que ha conduït a aquesta selecció és presentar, per mitjà de l'anglès, als especialistes internacionals una selecció representativa de textos de Fabra:

The goal of the project is to put a representative selection of texts by Pompeu Fabra at the disposal of international specialists, through the medium of English, along with introductory studies on his contribution to reforming and fixing the modern Catalan language (p. 1).

Dels 59 textos aplegats en el volum que ressenyem, 43 pertanyen a les *Converses Filològiques*. També hi ha un article publicat a *La Vanguardia*, vuit textos més apareguts en publicacions especialitzades com *La Revista*, *Nostra Parla* i *Oc*; el pròleg al *Diccionari ortogràfic*, el prefaci del *Diccionari general de la llengua catalana*, quatre conferències i una entrevista a Fabra. D'aquestes dades es desprèn que un percentatge important dels textos seleccionats pertany a les *Converses Filològiques*, una col·lecció d'articles periodístics amb què Fabra va divulgar, a través del diari *La Publicitat* entre els anys 1919 i 1928, diferents aspectes de la normativa de la llengua catalana. Aquest fet demostra que l'editor ha volgut subratllar la tasca de Fabra com a divulgador de la normativa. En aquest sentit, aques-

ta faceta del Mestre s'insereix en una sòlida tradició, acollida pels mitjans de comunicació, especialment la premsa, que ha tingut interès a donar a conèixer, a la societat, diferents aspectes de la llengua catalana. Dins d'aquest bloc de converses triades, un dels textos seleccionats és la *Conversa* publicada el dia 16 d'abril del 1923, dedicada al mot *futbol* i a altres anglicismes d'aquest esport. Temes com aquest posen de manifest que l'editor ha volgut destacar que Fabra tractava temes d'actualitat en el moment en què va escriure aquests textos periodístics, com, per exemple, el dels anglicismes futbolístics suara esmentats, una realitat que es va introduir a Catalunya entre finals del segle XIX i principis del segle XX:

But does this mean that we must urgently find a Catalan way of spelling these words, as we have done with *foot ball* [futbol], or *goal* [gol]? They are, we believe, terms which we should try to replace with Catalan denominations, and so it is preferable, for as long as we are using them only provisionally, to preserve their exotic appearance rather than to dress them up in Catalan garb, thereby making it more difficult to expel them. (p. 160)

Des de la perspectiva actual, el fet de seleccionar un grapat de *Converses Filològiques* ofereix al lingüista d'avui una pauta d'actuació que, d'una banda, comprèn la importància de divulgar socialment els temes lingüístics i, de l'altra, ofereix patrons de divulgació per als nostres dies basats en una prosa clara i amb plantejaments atractius.

Els textos acadèmics i científics de Fabra, bàsicament articles en revistes, pròlegs i conferències, constitueixen el segon bloc del recull, menys d'una tercera part del total. Són mostres significatives dels escrits en què Fabra va explicar la seva doctrina en temes com la història de la llengua, l'evolució de la llengua catalana, la llengua i els escriptors, les normes de l'Institut d'Estudis Catalans i la construcció d'un català literari vàlid per a tot el domini lingüístic, la depuració de la llengua literària, la normalització de la gramàtica, l'elaboració dels diccionaris, ortogràfic i general, i els conceptes de *llengua* i *pàtria*, entre d'altres.

Com els especialistes ja han destacat, un dels eixos de la codificació dissenyada per Pompeu Fabra va ser la depuració de la llengua catalana de les interferències, bàsicament del castellà. Un dels textos traduïts, «L'obra de depuració del català» (1924), que és la conferència inaugural de l'Ateneu Barcelonès del curs 1924-1925, n'és un exemple palmari, perquè aborda la depuració de la sintaxi i del vocabulari del català, sobretot del català literari, de les interferències del castellà, amb la finalitat que no esdevinguí un dialecte del castellà:

On the subject of my little I delivered, some years ago in this same establishment, two apparently contradictory lectures.

In the first of these, aimed at promoting intensification to endeavour to purify [and to set straight] our language, I described the state of Castilianisation into which Catalan, especially literary Catalan, had declined. I called attention to the risk we were running of ending in a virtual identification of our vocabulary and of our syntax with the vocabulary and syntax of the hegemonic language. And, ascribing to the term *dialect* one of the senses in which it was at the time employed in opposition to *language*, I expressed the fear that, if we did not put a stop to the damaging influence of Spanish, Catalan in its formal guise would become in some ways a *dialect* of the other language. (p. 172)

Un altre text traduït que incloem dins del bloc acadèmic és un fragment del pròleg de la primera edició del *Diccionari general de la llengua catalana* (1932, Catalònia, reimprès a Mir-Solà, 2007: 147-161), en què Pompeu Fabra explica que aquest compendi lexicogràfic té l'objectiu d'esdevenir normatiu i que per això no pot incloure tota mena de mots:

The present Dictionary does not claim to contain all the words that went into the main inventory: this is the function reserved to the big Dictionary still to come. There the entry-words will be distributed in two separate alphabetical lists (as, for example, in the English Webster, or in the Italian Petrocchi). Separated from words in general use in the [modern] language, space will be given to entries for items which range

from the ancient word now fallen into total disuse through to the most insignificant dialect word and even to Castilianisms and other words, today considered unacceptable, to be found in the writings of nineteenth-century authors. All such items can be included there, and it is also quite right that they should be included. But this is not the case in a Dictionary like the present one, for which the aim is that it should be normative and where their inclusion might seem like encouragement to use them. (pàg. 206)

Tot i que aquest diccionari va ser signat per Pompeu Fabra a títol personal, fins a l'aparició del *Diccionari de la llengua catalana* (1995 [2007]²) de l'Institut d'Estudis Catalans, el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) va ser considerat el referent lèxic normatiu. Aquest text, doncs, és representatiu de la doctrina sobre la normativa elaborada pel Mestre, com també ho haurien estat fragments de la *Gramàtica catalana* de 1918 (1933⁷, 1995), que, tot i signada per Fabra, l'Institut d'Estudis Catalans sempre ha considerat normativa, tal com es reconeix en la nota que precedeix l'edició facsímil de l'any 1995.

El volum que ressenyem es decanta per destacar la faceta de Fabra com a divulgador de la llengua catalana. És una contribució de relleu a l'extensió del coneixement de l'obra de Fabra en el pla internacional, perquè dona a conèixer a lingüistes d'arreu una selecció representativa de la feina portada a terme pel pare del català modern. En un segon pla, aquest volum difon, internacionalment, l'obra del mestre a totes aquelles persones que puguin estar-hi interessades, però que no hi accedirien si els textos estiguessin publicats només en català. A aquesta pretensió hi contribueixen els encertats apartats dedicats per l'editor a explicar la història social i la situació actual de la llengua catalana i també a centrar la trajectòria vital i professional de Pompeu Fabra.

Aquesta iniciativa de l'editorial John Benjamins, duta a terme pel professor Joan Costa, cobreix un deute que la societat catalana tenia amb Fabra per a la divulgació de la seva obra en l'esfera internacional. És, sens dubte, una contribució rellevant al coneixement de Pompeu Fabra pel camí que recorre i també pels camins inexplorats que insinua: la traducció a l'anglès de la investigació d'altres científics catalans o la traducció a altres llengües de l'obra del mateix Pompeu Fabra. Aquest volum és una manera excel·lent de començar la feina de donar a conèixer en el pla internacional l'obra del Mestre. Una possibilitat de continuar la feina iniciada en aquest llibre, que es decanta pel perfil divulgador de Fabra, és compilar i editar una àmplia selecció de textos científics, acadèmics i prescriptius seus en un segon volum d'aquesta mateixa col·lecció editorial.

Daniel CASALS
Universitat Autònoma de Barcelona
Neus FAURA
Universitat Autònoma de Barcelona